

การขอพิจารณาคดีใหม่

1 ประเทศอังกฤษ

1.1. การเพิกถอนคำพิพากษาโดยขาดนัด (set aside Judgment in default)

เมื่อจำเลยขาดนัดแสดงเจตนาต่อสู้คดี (Failure to Give Notice of Intention to Defence) ขาดนัดยื่นคำให้การ (Default to defence) ขาดนัดพิจารณา (failure to appear) เมื่อศาลรับรู้ถึงเหตุที่จะเพิกถอนคำพิพากษาโดยการดำเนินการของศาลเอง หรือ จำเลยร้องขอต่อศาล โดยทำเป็นคำขอหรือหมาย (Sommon) โดยสาบานประกอบคำขอดังกล่าว ให้ศาลที่พิจารณาคดีเดิมเพิกถอนคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ขาดนัดได้ โดยแสดงว่าการขาดนัดมีเหตุอันสมควร และคดีของตนมีข้อต่อสู้คดีพอสั่งศาลมีดุลพินิจที่จะเพิกถอนคำพิพากษาหรือคำสั่งขาดนัด¹ ทั้งนี้จำเลยต้องแถลงข้อเท็จจริงให้เป็นที่พอใจศาลว่า

ก. จำเลยมีเหตุผลอันสมควรที่ไม่สามารถมาศาลได้ เช่น ป่วย และ

ข. จำเลยมีข้อต่อสู้โดยสุจริต ในประเด็นแห่งคดีทั้งหมด หรือเฉพาะส่วนค่าเสียหายตามแต่ศาลจะเห็นสมควรและเป็นธรรมแก่คู่ความ²

2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา การเพิกถอนคำพิพากษาโดยขาดนัดมีได้ 2 กรณี

2.1 การเพิกถอนการลงบันทึกว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

เมื่อจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ผู้ที่มีหน้าที่ลงบันทึกคือ จำเลย (Clerk) เมื่อจำเลยลงบันทึกดังกล่าวแล้ว จำเลยมีสิทธิที่จะขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนบันทึกว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การได้

ตามกฎหมายสหรัฐว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่ง Rule 55 (c) ให้อำนาจศาลมีดุลพินิจพิจารณาว่าจำเลยมีความจงใจขาดนัดยื่นคำให้การหรือไม่ หากการขาดนัดก่อให้เกิดความเสียหายแก่โอกาสในการต่อสู้คดีของจำเลย และความเป็นธรรมในคดี ศาลก็ใช้ดุลพินิจเพิกถอนบันทึกดังกล่าวได้³

¹ Lord Hailsham, "Practice and procedure," Hulsbury's Laws of England, Vol. 37 4th ed. (London : butterwprth & Co (publisher) Ltd, 1981), p. 297.

² Order 13 r.9, Rules of Supreme Court

³ Gene R. Shreue and Peter Raven-Hansen, Understanding Civil procedure 2nd ed, (New york : Mattew Bender Co.,1994) p. 338.

2.2. การขอเพิกถอนคำพิพากษา (Relief from the Judgment)⁴ ด้วยสาเหตุต่อไปนี้

- ก) ความผิดพลาด, ความพลั้งเผลอ, ไม่ได้ตั้งใจ ความประมาทที่มีข้อแก้ตัว
- ข) จากการพิจารณาโดยรอบคอบแล้วไม่อาจพบพยานหลักฐานขึ้นมาใหม่
- ค) ฉ้อฉล, หลอกหลวง
- ง) คำพิพากษาเป็นโมฆะ
- จ) เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว ไม่ยุติธรรมที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาในภายภาคหน้า
- ฉ) มีเหตุอื่นที่ควรจะให้คู่ความบรรเทาการปฏิบัติตามคำพิพากษา

นอกจากนี้ ศาลสหรัฐได้วางบรรทัดฐานเพื่อเป็นกรอบในกรณีที่จำเลยจะร้องขอให้ศาลเพิกถอนคำพิพากษาโดยขาดนัด ภายในเวลาที่เหมาะสม (reasonable time) กล่าวคือไม่ว่ากรณีใดๆ ก็ตามจำเลยต้องยื่นคำร้องภายใน 1 ปี หลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา

3. มาตรการแก้ไขการขาดนัดโดยการขอพิจารณาใหม่ในประเทศไทย

การขอพิจารณาใหม่จำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- 3.1 การขอพิจารณาใหม่ในระหว่างพิจารณา ตามมาตรา 205 วรรคสอง
- 3.2 การขอพิจารณาใหม่ในกรณีศาลมีคำพิพากษาแล้ว ตามมาตรา 207

3.1 การขอพิจารณาใหม่ในระหว่างพิจารณา

3.1.1 หลักเกณฑ์การขอพิจารณาใหม่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 205 วรรคสอง บัญญัติว่า

“ในระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดมาศาลภายหลังที่ได้เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว และศาลเห็นว่าขาดนัดนั้นมิได้เป็นไปโดยจงใจ หรือมีเหตุอันสมควรให้ศาลมีคำสั่งพิจารณาคดีนั้นใหม่ ถ้าจำเลยที่ขาดนัดพิจารณานั้นขาดนัดยื่นคำให้การด้วย ให้บังคับตามบทบัญญัติมาตรา 199”

กรณีคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามาศาลภายหลังที่ได้เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว จะต้องเป็นการมาศาลภายหลังจากศาลมีคำสั่งแสดงว่าคู่ความฝ่ายนั้นขาดนัดพิจารณา แต่ก่อนที่ศาลจะมีคำวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดี เพราะถ้าศาลยังมีคำสั่งแสดงว่าคู่ความขาดพิจารณา จะไม่ถือเป็นการ

⁴ Rule 60(b) Federal Rules of Civil Procedure

พิจารณาคดีฝ่ายเดียวตามกฎหมายอันจะขอให้พิจารณาใหม่ได้⁵ ซึ่งแตกต่างจากกรณีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและมีความประสงค์จะยื่นคำให้การ ตามมาตรา 199 วรรคแรก กฎหมายกำหนดให้จำเลยแจ้งให้ศาลทราบเมื่อเริ่มต้นสืบพยาน หรือก่อนเริ่มสืบพยาน โดยศาลยังมีได้มีคำสั่งแสดงว่าจำเลยขาดนัดพิจารณา

3.1.2 การพิจารณาคำขอพิจารณาใหม่

ในระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว หากคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาได้แจ้งให้ศาลทราบไม่ว่าจะกระทำโดยการยื่นคำร้อง คำขอ หรือคำแถลงอย่างหนึ่งอย่างใด ให้ศาลทราบถึงเหตุขัดข้องที่ตนมาศาลในวันสืบพยานไม่ได้ ศาลจะต้องพิเคราะห์ว่าการขาดนัดเป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควรหรือไม่

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่า การขาดนัดพิจารณาเป็นไปโดย “จงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควร” เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 236/2507 วินิจฉัยว่า ในกรณีขาดนัดจำเลยยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ อ้างว่าจำเลยพลั้งเผลอหลงลืมวันนัด ถือว่าไม่ใช่เหตุอันสมควรที่จะขอให้พิจารณาใหม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 522/2524 วินิจฉัยว่า ในวันนัดสืบพยานโจทก์ปรากฏว่าจำเลยได้ไปศาล แต่เมื่อศาลเรียกเข้าห้องพิจารณาจำเลยไม่ยอมเข้าห้องพิจารณา แสดงว่าจำเลยจงใจขาดนัดพิจารณาแล้ว จึงไม่อนุญาตตามคำขอให้พิจารณาใหม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3207/2524 วินิจฉัยว่า รถชนกับรถอื่นบนสะพานพระปิ่นเกล้าฝั่งธนบุรีซึ่งห่างจากศาลชั้นต้นเพียงเล็กน้อย คดีมีพฤติการณ์แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายโจทก์ไม่มาศาลตามกำหนดนัดเพราะมิได้สนใจเวลานัดของศาลมากกว่า

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1442/2525 วินิจฉัยว่า จำเลยไปประกอบอาชีพที่อยู่แน่นอน โดยมีได้ย้ายภูมิลำเนาไปจากที่เดิม ภูมิลำเนาเดิมของจำเลยมีน้องชายของจำเลยอยู่เจ้าหน้าที่ได้ปิดหมายที่ภูมิลำเนาเดิม จึงเป็นการปฏิบัติโดยชอบ น้องชายจำเลยทราบถึงการปิดหมาย ข้อที่จำเลยอ้างว่าน้อง

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2181/2519, 3408/2526, 144/2530

ชายจำเลยไม่แจ้งให้ทราบจึงไม่มีเหตุผล กรณีถือได้ว่าจำเลยจงใจขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6355/2539 ทนายจำเลยทั้งสองได้นำคำร้องขอถอนตนมายื่นต่อศาลแล้วกลับไปก่อนศาลออกนั่งพิจารณา ถือว่าจำเลยไม่มาศาลในวันสืบพยานโดยได้แจ้งเหตุขัดข้องที่ไม่ไปศาลแล้ว การที่ศาลไม่อนุญาตให้จำเลยที่สองถอนตนแล้วลงมือสืบพยานโจทก์ไป จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยทั้งสองขาดนัดพิจารณา ต่อมาศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งสองแพ้คดี จำเลยทั้งสองจะขอพิจารณาคดีใหม่ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 207 ไม่ได้

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยว่า การขาดนัดพิจารณาเป็นไปโดย “ไม่จงใจหรือมีเหตุอันสมควร” เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 915/2503 วินิจฉัยว่า โจทก์มาศาลล่าช้ากว่ากำหนดในวันสืบพยานเพียง 1 ชั่วโมง เนื่องจากรถยนต์ที่เดินทางมาเครื่องยนต์เกิดขัดข้องถือว่ามีได้จงใจ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1225/2516 วินิจฉัยว่า จำเลยมีภูมิลำเนาเป็นหลักแหล่งแน่นอนตลอดมา ซึ่งถูกต้องตรงกับสถานที่อยู่ของจำเลยในบัญชีเดินสะพัดของจำเลยซึ่งเบิกเงินจากธนาคาร โจทก์แต่โจทก์กลับฟ้องโดยขอให้ศาลปิดประกาศโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ แทนการส่งหมายเรียกและสำเนาฟ้องแก่จำเลย เมื่อจำเลยไม่ทราบการถูกฟ้องและมีได้จงใจขาดนัดยอมขอให้พิจารณาใหม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1872/2530 วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องระบฎภูมิลำเนาของจำเลยตามที่ตั้งสำนักงานที่จดทะเบียนพาณิชย์ แม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 74(2) จะบัญญัติให้ส่งคำคู่ความ ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของคู่ความได้ แต่ก็ปรากฏว่าจำเลยไม่ได้อยู่ ณ สำนักทำการงานของจำเลยตั้งแต่ก่อนฟ้อง การที่ศาลชั้นต้นให้ปิดหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง ณ สำนักทำการงานของจำเลย จึงน่าเชื่อว่าจำเลยไม่ทราบว่าถูกฟ้อง การที่จำเลยไม่ยื่นคำให้การและไม่มาศาลในวันสืบพยานโจทก์ มิได้เป็นการขาดนัดโดยจงใจ

ถ้าในระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว คู่ความฝ่ายที่ขาดพิจารณามาศาลภายหลังที่ได้เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว และ

3.1.2.1 ศาลเห็นว่าการขาดนัดมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร ตามมาตรา 205 วรรคสองตอนท้าย แยกพิจารณาดังนี้คือ

ก) ถ้าจำเลยไม่ขาดนัดยื่นคำให้การ ศาลจะต้องคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่

ข) ถ้าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การด้วย ให้บังคับตามบทบัญญัติมาตรา 199 กล่าวคือ เมื่อศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ การพิจารณาจึงย้อนกลับไปมีขณะเริ่มต้นสืบพยาน⁶ ดังนั้นเมื่อการพิจารณาย้อนกลับไปถึงขณะเริ่มต้นสืบพยาน จำเลยที่มาศาลจึงอาจแถลงต่อศาลว่าตนมิได้จงใจขาดนัดยื่นคำให้การ หรือมีเหตุอันสมควรประการอื่นที่จะยื่นคำให้การ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณาจะต้องขอยื่นคำให้การไปพร้อมกับขอพิจารณาใหม่ด้วยเสมอ⁷

จะเห็นได้ว่า กรณีจำเลยขาดนัดพิจารณาและขาดนัดยื่นคำให้การด้วยนั้น ต้องแก้ไขเป็น 2 ขั้นตอน คือ ต้องแก้ไขเรื่องการขาดนัดพิจารณา ตามมาตรา 205 วรรคสอง ให้ได้เสียก่อน แล้วจึงจะแก้ไขเรื่องการขาดนัดยื่นคำให้การ ตามมาตรา 199 หากแก้ไขเรื่องการขาดนัดพิจารณาไม่ได้แล้ว ก็จะขอให้ศาลรับคำให้การไม่ได้เช่นกัน เพราะทั้งสองมาตรานี้มีผลเป็นลำดับต่อเนื่องกัน⁸

3.1.2.2 ศาลเห็นว่าการขาดนัดเป็นไปโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควร

เมื่อศาลพิจารณาเห็นว่า การขาดนัดเป็นไปโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควร จะต้องดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปโดยไม่อนุญาตให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ ยังผลให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดต้องเสียสิทธิตาม มาตรา 205 วรรคสาม ดังต่อไปนี้ คือ

(1) ห้ามมิให้ศาลอนุญาตให้คู่ความที่ขาดนัดนำพยานเข้าสืบ ถ้าคู่ความมาศาลเพื่อพ้นเวลาที่ให้นำพยานของตนเข้าสืบ

คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาแต่ไม่ขาดนัดยื่นคำให้การย่อมมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบได้ เว้นเสียแต่คู่ความฝ่ายนั้นจะมาศาลเมื่อพ้นเวลาที่ให้นำพยานของตนเข้าสืบแล้ว แต่ในกรณีที่คู่ความขาดนัดพิจารณาและขาดนัดยื่นคำให้การด้วย ก็จะถูกตัดสิทธิมิให้นำพยานเข้าสืบ เพราะตนมิได้ทำคำให้การโต้แย้งเป็นประเด็นไว้ และหากมาศาลเมื่อยังไม่พ้นเวลาสืบพยานของตน ก็ได้แต่อ้างตนเองเป็นพยาน ตามมาตรา 199 วรรคสอง เท่านั้น⁹

⁶ เทียบเคียงกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2736/2528

⁷ พิชพันธ์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2528), หน้า 342.

⁸ หลวงจํารูญเนติศาสตร์, บันทึกคำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2498 (พระนคร : อนุกุลการพิมพ์, 2499), หน้า 95.

⁹ หลวงจํารูญเนติศาสตร์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย, 2518), หน้า 407. (ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงจํารูญเนติศาสตร์)

กรณีศาลฎีกา “ไม่อนุญาตให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณานำพยานเข้าสืบ” เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 205/2501 วินิจฉัยว่า จำเลยขาดนัดพิจารณา ศาลสืบพยานโจทก์เสร็จและนัดตัดสิน แม้ศาลจะยังต้องเรียกสำนวนจากอีกศาลหนึ่งมาตามที่โจทก์อ้าง ก็ได้ชื่อว่าการพิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว ก่อนตัดสินจำเลยจะขอสืบพยานจำเลยไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 131/2509 วินิจฉัยว่า มาตรา 205 วรรคสอง หรือวรรคสาม หมายความว่าเฉพาะกรณีที่จำเลยมาศาลในระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว ถ้ามาศาลเมื่อพ้นเวลาที่จะนำพยานของตนเข้าสืบแล้ว ก็ไม่อนุญาตให้จำเลยสืบพยานของตนได้ เมื่อศาลสืบพยานโจทก์ไปฝ่ายเดียวเสร็จแล้ว จำเลยก็มีได้มาศาล จึงไม่ใช่กรณีจะให้จำเลยสืบพยานได้ ตามมาตรา 205 วรรคสาม (1) ต้องถือว่าเสร็จการพิจารณา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 256/2520 วินิจฉัยว่า วันสืบพยานโจทก์ จำเลยขาดนัด ศาลสืบพยานโจทก์เสร็จ จำเลยก็ไม่มาศาล ศาลพิพากษาไปได้ไม่ต้องเลื่อนไปสืบพยานจำเลย มาตรา 205 วรรคสาม ใช้ในกรณีที่จำเลยมาศาลระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว

กรณีที่ศาลฎีกา “อนุญาตให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณานำพยานเข้าสืบได้” เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 46/2510 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า จำเลยมีหน้าที่นำสืบก่อน ในวันนัดสืบพยานจำเลย โจทก์ไม่มาศาล ศาลสั่งว่าโจทก์ขาดนัดพิจารณาและดำเนินการสืบพยานจำเลยได้ 1 ปาก จำเลยขอเลื่อนไป ถึงวันนัดสืบพยานจำเลยนัดต่อมา โจทก์มาศาล ถือว่าโจทก์มาศาลเมื่อยังไม่พ้นเวลาที่โจทก์จะนำพยานของตนเข้าสืบตามมาตรา 205 วรรคสาม (1) เพราะจำเลยยังสืบพยานไม่หมด โจทก์จึงมีสิทธินำพยานของตนเข้าสืบตลอดจนระบุพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2654/2526 วินิจฉัยว่า การที่เสมียนทนายจำเลยซึ่งได้รับมอบหมายจากทนายจำเลย นำคำร้องขอเลื่อนคดีมาขึ้นหลังจากศาลชั้นต้นสืบพยานโจทก์แล้ว ก่อนโจทก์แถลงหมดพยาน ถือได้ว่าจำเลยผู้ขาดนัดมาศาลยังไม่พ้นเวลาที่จะนำพยานของตนเข้าสืบตามมาตรา 205 วรรคสาม (1) และจำเลยได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้แล้วจึงมีสิทธินำพยานเข้าสืบได้

(2) ห้ามมิให้ศาลยอมให้คู่ความที่ขาดนัดคัดค้านพยานหลักฐาน

เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณา ก็จำเป็นต้องยอมรับซึ่งข้อเสียเปรียบบางประการ ทั้งนี้เพื่อเป็นสภาพบังคับในกรณีที่คู่ความไม่ระมัดระวังรักษาผลประโยชน์ของตนในคดีความ ดังนั้น ถ้าคู่ความที่ขาดนัดมาศาล เมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนำพยานหลักฐานเข้าสืบแล้ว กฎหมายจึงกำหนดห้ามมิให้ศาลอนุญาตให้คู่ความที่ขาดนัดค้านพยานหลักฐานโดย

- ก) วิธีค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง
- ข) วิธีคัดค้านการระบุเอกสาร คำขอให้ศาลไปทำการตรวจ หรือตั้งผู้เชี่ยวชาญของศาล

แต่ถ้าคู่ความที่ขาดนัดมาศาลเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนำพยานหลักฐานเข้าสืบยังไม่บริบูรณ์ ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความที่ขาดนัดหักล้างได้แต่เฉพาะพยานหลักฐานที่ตนเข้ามาศาลแล้วเท่านั้น¹⁰

ข้อพึงสังเกตคือ การที่กฎหมายกำหนดห้ามมิให้คู่ความที่ขาดนัดนำสืบพยานหักล้างพยานบางคนก่อนที่ตนจะมาศาล เพราะการนำพยานเข้าสืบหักล้างจะต้องมีการถามค้าน พยานปากนั้น ๆ ในเวลาที่เบิกความ เพื่อให้พยานมีโอกาสอธิบายข้อความเหล่านั้นเสียก่อน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 89 ดังนั้น เมื่อมีการสืบพยานไปก่อนแล้ว คู่ความที่ขาดนัดจึงไม่มีโอกาสถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อที่ตนจะนำพยานเข้าสืบหักล้างในภายหลังได้¹¹ ขาดนัดพิจารณา เมื่อสืบพยานโจทก์ไปฝ่ายเดียวเสร็จแล้ว ศาลนัดสืบพยานจำเลย ระหว่างนั้นจำเลยยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ ศาลสั่งให้ส่งสำเนาคำร้องให้โจทก์ ปรากฏว่าจำเลยไม่ได้ส่งและไม่ได้ยื่นบัญชีระบุพยาน ศาลชั้นต้นเห็นว่าจำเลยทั้งคำร้องและไม่มีสิทธินำพยานเข้าสืบ จึงพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ดังนี้ การขอพิจารณาใหม่ครั้งแรกนั้นเป็นการขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 205 จึงไม่ตัดสิทธิจำเลยที่จะยื่นคำขอพิจารณาใหม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 207, 208 อีก¹²

มาตรา 206 (แก้ไขใหม่) บัญญัติว่า คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะร้องต่อศาลให้วินิจฉัยชี้ขาดคดีให้ตนเป็นฝ่ายชนะโดยอาศัยเหตุแต่เพียงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณานั้นหาได้ไม่ ให้

¹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 371/2506

¹¹ หลวงจรัญเนติศาสตร์, บันทึกคำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2498 (พระนคร : อนุกรรมการพิมพ์, 2499), หน้า 96-97.

¹² อุเทน ศิริสมรรถการ, “การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งเพราะเหตุขาดนัด,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 116.

ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีให้คู่ความที่มาศาลเป็นฝ่ายชนะต่อเมื่อศาลเห็นว่าข้ออ้างของคู่ความเช่นว่านี้มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ในการนี้ ศาลจะยกขึ้นอ้างโดยลำพังซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้

เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง ให้นำบทบัญญัติมาตรา 198 ทวิ วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับแก่คดีของคู่ความฝ่ายที่มาศาลโดยอนุโลม

ในระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามาศาลภายหลังที่เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว และแจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าตนประสงค์จะดำเนินคดี เมื่อศาลเห็นว่าการขาดนัดพิจารณานั้นมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควรและศาลไม่เคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ตามคำขอของคู่ความฝ่ายนั้นมาก่อนตามมาตรา 199 ทรี ซึ่งให้นำมาใช้บังคับกับการขาดนัดพิจารณาตามมาตรา 207 ด้วย ให้ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ ในกรณีเช่นนี้ หากคู่ความนั้นขาดนัดพิจารณาอีก จะขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 199 ทรี ไม่ได้

ในกรณีตามวรรคสาม ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามีได้แจ้งต่อศาลก็ดีหรือศาลเห็นว่าการขาดนัดพิจารณานั้นเป็นไปโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควรก็ดี หรือคำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นต้องห้ามตามกฎหมายก็ดี ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป แต่

(1) ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณานำพยานเข้าสืบ ถ้าคู่ความนั้นมาศาลเมื่อพ้นเวลาที่จะนำพยานของตนเข้าสืบแล้ว

(2) ถ้าคู่ความที่ขาดนัดพิจารณามาศาลเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้นำพยานหลักฐานเข้าสืบไปแล้ว ห้ามไม่ให้ศาลยอมให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาคัดค้านพยานหลักฐานเช่นว่านั้น โดยวิธีการคัดค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้สืบไปแล้วหรือโดยวิธีคัดค้านการระบุเอกสารหรือคัดค้านคำขอที่ให้ศาลไปทำการตรวจหรือให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญของศาล แต่ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนำพยานหลักฐานเข้าสืบยังไม่บริบูรณ์ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาหักล้างได้แต่เฉพาะพยานหลักฐานที่นำสืบภายหลังที่ตนมาศาล

(3) ในกรณีเช่นนี้ คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาไม่มีสิทธิที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่

ข้อสังเกตในการแก้ไข เรียงลำดับเลขมาตราใหม่จากมาตรา 205 เดิม เป็นมาตรา 206 และเพิ่มเติมบทบัญญัติในวรรคสอง โดยกำหนดให้ศาลมีอำนาจที่จะเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าเป็นเพื่อคุ้มครอง คู่ความที่ขาดนัดพิจารณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัวซึ่งเป็นคดีสำคัญ นอกจากนี้ ได้กำหนดหลักการใหม่ตัดสิทธิไม่ให้คู่ความมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามร่างมาตรานี้ ในกรณีที่ศาลได้เคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ตามร่างมาตรานี้ตามคำขอของคู่ความฝ่ายนั้น หรือตามมาตรา 199 ทรี มาครั้งหนึ่งแล้ว เพื่อให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วยิ่งขึ้น

มาตรา 206 ให้อำนาจศาลเพิ่มมากขึ้น โดยที่ศาล เรียกพยานมาสืบเองตามที่เห็นจำเป็น¹³ นอกจากนี้ ตาม (2) ได้ให้อำนาจศาล ในกรณีคู่ความที่ขาดนัดพิจารณาศาลเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้นำพยานหลักฐานเข้าสืบไปแล้ว ห้ามไม่ให้ศาลยอมให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาคัดค้านพยานหลักฐานเช่นว่านั้น โดยวิธีตามคำพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้สืบไปแล้วหรือโดยวิธีคัดค้านการระบุเอกสารหรือคัดค้านคำขอที่ให้ศาลไปทำการตรวจหรือให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญของศาล แต่ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนำพยานหลักฐานเข้าสืบยังไม่บริบูรณ์ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาหักล้างได้แต่เฉพาะพยานหลักฐานที่นำสืบภายหลังที่ตนมาศาล

3.2 การขอพิจารณาใหม่ในกรณีศาลมีคำพิพากษาแล้ว

3.2.1 หลักเกณฑ์การขอพิจารณาใหม่

หลักเกณฑ์การขอพิจารณาใหม่ประกอบด้วยเงื่อนไข ดังต่อไปนี้ คือ

3.2.1.1 ต้องเป็นคู่ความที่ขาดนัดพิจารณาและมีการพิจารณาคดีไปฝ่ายเดียว

คู่ความที่ขอพิจารณาใหม่ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วนี้ ไม่ว่าจะเป็โจทก์ จำเลย ผู้ร้องสอด หรือผู้ร้องขัดทรัพย์ ก็ตามจะต้องเป็นคู่ความซึ่ง “ศาลมีคำสั่งแสดงว่าขาดนัดพิจารณา และมีการพิจารณาคดีของคู่ความฝ่ายที่มาศาลไปฝ่ายเดียว”¹⁴ กรณีดังต่อไปนี้ คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดจะขอพิจารณาใหม่ ตามมาตรา 207 ไม่ได้

ก) คู่ความขาดนัดพิจารณา แต่ศาลมิได้มีคำสั่งแสดงว่า คู่ความฝ่ายนั้นขาดพิจารณาและให้ดำเนินการพิจารณาคดีไปฝ่ายเดียว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2181/2519 วินิจฉัยว่า กรณีที่จำเลยไม่มาศาลในวันนัดสืบพยาน จำเลยซึ่งมีหน้าที่นำสืบก่อน และไม่มีเหตุผลให้ศาลเห็นเป็นอย่างอื่น ศาลจะต้องสั่งว่าจำเลยขาดนัดพิจารณาเสียก่อนแล้วจึงจะทำการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีไปฝ่ายเดียวได้ การที่ศาลชั้นต้นสั่งงดสืบพยานจำเลยโดยไม่ชี้ลงไปว่าเป็นเรื่องขาดนัดพิจารณาและที่สั่งให้ถือว่าจำเลยไม่มีพยานมาสืบก็ไม่ได้ระบุว่าเพราะเหตุใด จึงเป็นการไม่ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 202

¹³ มาตรา 206 วรรคสอง เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง ให้นำบทบัญญัติมาตรา 198 ทวิ วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับแก่คดีของคู่ความฝ่ายที่มาศาลโดยอนุโลม

¹⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1165/2515 (ประชุมใหญ่), 1360/2534, 967/2535, 4210/2536

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3408/2526 วินิจฉัยว่า จำเลยไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานจำเลยซึ่งมีหน้าที่นำสืบก่อน โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้ศาลทราบทั้งที่จำเลยทราบนัดโดยชอบแล้ว ศาลจะต้องสั่งว่าจำเลยขาดนัดพิจารณาเสียก่อนแล้วจึงจะทำการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีไปฝ่ายเดียวได้ การที่ศาลมีคำสั่งให้นัดสืบพยานโจทก์และนัดฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งต่อไป จึงเป็นการที่ศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการพิจารณา และปัญหานี้เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้จำเลยมิได้โต้แย้งการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลในเรื่องนี้ไว้ จำเลยก็มีสิทธิยกปัญหานี้ขึ้นอ้างอิงในชั้นอุทธรณ์ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6976/2537 ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย เป็นคดีไม่มีข้อพิพาท จึงไม่มีประเด็นที่พิพาท ในวันนัดไต่สวนคำร้อง ผู้ร้องขอถอนคำร้องศาลชั้นต้นอนุญาตและสั่งจำหน่ายคดี ไม่ใช่กรณีที่ศาลแสดงว่าผู้ร้องขาดนัดพิจารณาและศาลมีคำสั่งให้แพคดีในประเด็นที่พิพาท ผู้ร้องจึงขอพิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 207 ไม่ได้

ข) คู่ความขาดนัดพิจารณาแต่ไม่มีการพิจารณาคดีต่อไป เช่น คู่ความทั้งสองฝ่ายขาดนัดพิจารณา และศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีตามมาตรา 200 หรือโจทก์ขาดนัดพิจารณาโดยจำเลยไม่ประสงค์จะให้ศาลดำเนินการพิจารณาต่อไป และศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีตามมาตรา 201 วรรคแรก

ค) จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การแต่ไม่ขาดนัดพิจารณา

3.2.1.2 คู่ความนั้นถูกศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งให้แพคดี และแพคดีในประเด็นที่พิพาท การขอพิจารณาใหม่ตามมาตรา 207 จะต้องเป็นกรณีที่คู่ความถูกศาลสั่งให้เป็นผู้ขาดนัดพิจารณา และพิพากษาให้แพคดีในประเด็นที่พิพาท ดังนั้น แม้คู่ความฝ่ายใดจะถูกศาลสั่งให้เป็นผู้ขาดนัดพิจารณาแต่พิพากษาให้แพคดีเพราะเหตุอื่น หรือมิได้แพคดีเพราะเหตุขาดนัดพิจารณา ก็จะไม่ร้องขอให้พิจารณาใหม่ไม่ได้ ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 583/2530 วินิจฉัยว่า การที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยแพคดี เพราะ ศาลสั่งไม่รับบัญชีระบุพยานของจำเลย ด้วยเหตุที่ยื่นเกินกำหนดตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 22 ทำให้จำเลยไม่มีสิทธินำพยานเข้าสืบ ดังนี้ เป็นเรื่องที่จำเลยจะต้องอุทธรณ์คดีต่อไป จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ไม่ได้กรณีไม่ต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 207 ที่จะขอพิจารณาคดีใหม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 785/2533 การที่จำเลยจะขอให้มีการพิจารณาใหม่ได้นั้น ป.วิ.พ. มาตรา 207 บัญญัติว่า ต้องเป็นเรื่องแพคดีเพราะขาดนัดพิจารณา การที่จำเลยขอพิจารณาคดีใหม่

โดยอ้างว่าจำเลย ทำสัญญาประนีประนอมยอมความไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และถูกโจทก์ฉ้อฉล ซึ่งไม่ใช่เรื่องแพ่งคดีเพราะขาดนัดพิจารณา จำเลยจึง ไม่มีสิทธิขอพิจารณาใหม่

3.2.1.3 ต้องไม่เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 207 (1) - (3)

ก) มาตรา 207 (1) บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้จำเลยหลายคนแพ่งคดี คั่งบัญญัติไว้ในมาตรา 204”

เนื่องจากมาตรา 204 ได้ถูกยกเลิกไปแล้วโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2499 มาตรา 14 ซึ่งมีผลให้บทบัญญัติใน มาตรา 207 (1) ถูกยกเลิกไปด้วยโดยปริยาย¹⁵

ข) มาตรา 207 (2) บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดแพ่งคดีใน กรณีที่มีการพิจารณาใหม่ เพราะเหตุที่คู่ความฝ่ายเดียวกันนั้นได้ขาดนัดมาครั้งหนึ่งแล้ว”

เมื่อคู่ความขาดนัดพิจารณาและศาลพิพากษาให้แพ่งคดีในประเด็นที่พิพาทมาครั้งหนึ่งแล้ว คู่ความฝ่ายนั้นขอให้พิจารณาใหม่ ศาลอนุญาต ครั้นถึงวันนัดสืบพยานคู่ความฝ่ายนั้นขาดนัด พิจารณาอีกเป็นครั้งที่สอง ศาลสั่งขาดนัดพิจารณาและพิจารณาคดีไปฝ่ายเดียว แล้วพิพากษาให้แพ่ง คดีในประเด็นที่พิพาทอีก ดังนี้ คู่ความฝ่ายเดียวกันนั้นจะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่อีกไม่ได้¹⁶

ค) มาตรา 207(3) บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง แทนที่จะขอให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ หรือในกรณีอื่นใดซึ่งคำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นต้องบดห้าม ตามกฎหมาย” แยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณี คือ

1) คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษา หรือคำสั่งแทนที่จะขอให้พิจารณาคดี นั้นใหม่

คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาและศาลมีคำพิพากษาให้แพ่งคดีในประเด็นที่พิพาทมีสิทธิ 2 ประการ คือ ขอให้พิจารณาคดีใหม่ ตามมาตรา 207 หรืออุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น จะมา ฟ้องเป็นคดีใหม่ไม่ได้เป็นฟ้องซ้ำ¹⁷ หรือเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำถ้าคดียังไม่ถึงที่สุด ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดและศาลพิพากษาให้แพ่งคดีเลือกใช้สิทธิอุทธรณ์แล้วคู่ความนั้นจะร้องขอให้

¹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1538/2506

¹⁶ อุเทน สิริสมรรถการ, “การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งเพราะเหตุขาดนัด,” หน้า 123.

¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1592/2521 วินิจฉัยว่า ศาลพิพากษาโดยจำเลยขาดนัดคำ พิพากษาย่อมผูกพันคู่ความ ถ้าไม่เพิกถอนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 207, 208, 209 จะมาฟ้องให้เพิกถอนยอมเป็นฟ้องซ้ำ ตามมาตรา 148

พิจารณาคดีใหม่ไม่ได้¹⁸ อย่างไรก็ตามการอุทธรณ์ฎีกาว่าการขาดนัดมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควรเป็นปัญหาข้อเท็จจริง จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา คือ ห้ามอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกิน 50,000 บาทหรือจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา และ 200,000 บาทตามหรือจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาตามลำดับ¹⁹

ดังนั้น ในบางกรณีซึ่งสามารถจะอุทธรณ์หรือขอพิจารณาใหม่ก็ได้ คู่ความฝ่ายที่ขาดนัด ควรเลือกดำเนินคดีต่อไปตามความเหมาะสมของรูปคดี

ศาสตราจารย์ ไพจิตร ปุญญพันธ์ มีข้อเสนอแนะดังนี้คือ

ถ้าเห็นว่าคดีนั้นพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายที่มาศาลนำสืบบกพร่องอยู่มาก และคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นที่คู่ความขาดนัดแพ้คดีนั้นยังคลาดเคลื่อนอยู่ ควรจะอุทธรณ์จึงจะมีผลดีกว่า แม้คดีในชั้นอุทธรณ์จะดำเนินไปล่าช้ากว่าก็ตาม แต่ถ้าเห็นว่าคดีนั้นพยานหลักฐานของฝ่ายที่มาศาลนำมาสืบมั่นคงพอสมควร แต่พยานหลักฐานของฝ่ายที่ขาดนัดยังคงจะได้เปรียบกว่า ควรเลือกทางดำเนินคดีโดยการขอให้พิจารณาใหม่²⁰

2) กรณีอื่นใดซึ่งคำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นต้องบทห้ามตามกฎหมาย ตัวอย่างเช่น คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดขาดนัดพิจารณา ศาลมีคำสั่งแสดงว่าขาดนัดพิจารณาไปแล้ว ระหว่างสืบพยานฝ่ายเดียวอยู่ ผู้ขาดนัดมาศาลและศาลเห็นว่าการขาดนัดเป็นไปโดยจงใจหรือไม่ มีเหตุอันสมควร กรณีเช่นนี้ คู่ความที่ขาดนัด ไม่มีสิทธิร้องขอให้พิจารณาใหม่ ตามมาตรา 205 (3)

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่า แม้กรณีคู่ความทั้งสองฝ่ายขาดนัดพิจารณาและศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีตามมาตรา 200 จะไม่มีบทห้ามตามกฎหมายอย่างชัดเจนก็ตาม แต่เมื่อไม่มีการพิจารณาคดีฝ่ายเดียวและพิพากษาให้แพ้คดีในประเด็นที่พิพาท ก็ไม่สามารถขอพิจารณาใหม่ ตามมาตรา 207 ได้เช่นเดียวกัน²¹

¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 55/2518, 2759/2523, 156-157/2533

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 224 และมาตรา 248

²⁰ ไพจิตร ปุญญพันธ์, เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีสบัญญัติ 2, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองศิลปการพิมพ์ (1977) จำกัด, 2528), หน้า 159.

²¹ อุเทน สิริสมรรถการ, “การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งเพราะเหตุขาดนัด,” หน้า 126.

3.2.2 วิธีการขอพิจารณาใหม่

3.2.2.1 กำหนดเวลาขึ้นคำขอให้พิจารณาใหม่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 208 วรรคแรก บัญญัติว่า

“คำขอให้พิจารณาใหม่นั้น ให้ยื่นต่อศาลภายในสิบห้าวันนับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลย แต่ถ้าศาลได้กำหนดการอย่างใด ๆ เพื่อส่งคำบังคับเช่นว่านี้ โดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน จะต้องมีการปฏิบัติตามคำกำหนดนั้นแล้ว อนึ่งถ้าคู่ความที่ขาดนัดไม่สามารถยื่นคำขอภายในระยะเวลาที่บัญญัติไว้ข้างบนนี้โดยพฤติการณ์ นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ได้ภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นว่านี้ เมื่อพ้นกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น”

คำขอให้พิจารณาคดีใหม่ของคู่ความฝ่ายซึ่งศาลมีคำสั่งแสดงว่าขาดนัดพิจารณาและพิพากษาให้แพ้คดีในประเด็นที่พิพาท ตามมาตรา 207 นี้ต้องยื่นต่อศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีเดิม การยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่มาในฎีกาเป็นการไม่ชอบด้วยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 208²²

ส่วนระยะเวลาขึ้นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ แยกพิจารณาได้ดังนี้ คือ

ก) ภายใน 15 วันนับแต่วันส่งคำบังคับให้แก่จำเลย

คำขอให้พิจารณาคดีใหม่ต้องยื่นต่อศาลภายใน 15 วัน นับจากวันที่ศาลได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลย แต่ถ้าศาลได้กำหนดให้ส่งคำบังคับโดยวิธีอื่น ตามมาตรา 79 เช่น โดยการปิดหมาย หรือโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ระยะเวลาจะมีผลเริ่มนับตั้งแต่กำหนดเวลาสิบห้าวันหรือระยะเวลานานกว่านั้น ตามที่ศาลเห็นควรกำหนดได้ล่วงหน้าไปแล้ว ซึ่งระยะเวลาขึ้นคำขอให้พิจารณาใหม่ดังกล่าวนี้เป็นคนละเรื่องกับการที่ศาลกำหนดเวลาให้จำเลยปฏิบัติตามคำบังคับ²³

ข) ภายใน 15 วันนับแต่ศาลได้กำหนดการอย่างใด ๆ เพื่อส่งคำบังคับโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่น

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 76/2523

²³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2616/2526

กรณีที่ไม่เป็นไปตามข้อ ก) คือ ศาลได้กำหนดการอย่างไร้ ใดๆ เพื่อส่งคำบังคับโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือวิธีอื่นแทน ต้องให้มีการปฏิบัติตามกำหนดเสียก่อน เช่น ศาลกำหนดให้ส่งคำบังคับโดยวิธีปิดคำบังคับ แต่ได้กำหนดไว้ว่าให้มีผลเป็นการส่งเมื่อครบ 1 เดือน แทนที่จะเป็น 15 วัน ตามมาตรา 79 ก็ต้องถือว่ามิผลเป็นการส่งคำบังคับเมื่อครบ 1 เดือนแล้ว กรณีเช่นนี้เป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลที่จะเลื่อนการบังคับตามคำพิพากษาออกไปตามที่เห็นสมควร²⁴

ค) ภายใน 15 วันนับแต่วันที่พฤติการณ์นอกเหนือสิ้นสุดลง

ระยะเวลาที่จะขอพิจารณาใหม่อีกประการหนึ่งคือ ถ้ามีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ ทำให้ผู้ขาดนัดไม่อาจยื่นคำขอพิจารณาใหม่ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในข้อ ก) และ ข) ผู้ขาดนัดอาจขอพิจารณาใหม่ได้ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์สิ้นสุดลง

คำว่า “พฤติการณ์นอกเหนือ” หมายถึง มีเหตุภายนอกมาทำให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดไม่สามารถยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ ได้ภายในกำหนดเวลา 15 วัน นับแต่วันส่งคำบังคับ หรือนับแต่วันที่ศาลกำหนดไว้สิ้นสุดลง²⁵

กรณีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “เป็นพฤติการณ์นอกเหนือที่ไม่อาจบังคับได้” เช่น จำเลยไปอยู่ต่างประเทศโดยไม่ทราบว่าคุณฟ้องและศาลพิพากษาให้แพ้คดี²⁶ โจทก์ใช้วิธีประกาศหนังสือพิมพ์ในการส่งเอกสารแก่จำเลยตั้งแต่ฟ้องตลอดจนยึดทรัพย์บ้านจำเลยอยู่ห่างไกลไม่มีหนังสือพิมพ์อ่าน²⁷ โจทก์ส่งหมายเรียกหมายนัดตลอดจนคำบังคับ ณ ที่ดินซึ่งมิใช่ภูมิลำเนาของจำเลย เป็นเหตุให้จำเลยไม่ทราบว่าคุณฟ้อง โจทก์ฟ้อง ไม่มีโอกาสต่อสู้คดีมาตั้งแต่ต้น²⁸ การดำเนินคดีของโจทก์ตั้งแต่ยื่นฟ้องจนมีการบังคับคดี จำเลยไม่ทราบเพราะไปอยู่ที่อื่น เพิ่งทราบเมื่อเข้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์²⁹ โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 ขณะที่จำเลยที่ 1 ลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ เพิ่งกลับเข้ามาประเทศไทยเมื่อศาลได้พิจารณาพิพากษาเสร็จไปแล้ว³⁰ จำเลยอ้างว่าไม่ทราบกำหนดนัดพิจารณา

²⁴ หลวงจรัญเนติศาสตร์, บันทึกคำบรรยายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประจำปีการศึกษา 2505 (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2525), หน้า 496.

²⁵ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 353.

²⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 42/2506

²⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1296/2510

²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1297/2510

²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1087/2512

³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 793/2524

เพราะส่งสำเนาคำฟ้องและหมายเรียกที่ภูมิลำเนาตามฟ้อง ซึ่งมีใช้ภูมิลำเนาที่แท้จริงตามทะเบียนบ้านของจำเลย³¹

ส่วนกรณีที่ศาลฎีกา วินิจฉัยว่า “ไม่เป็นพฤติการณ์นอกเหนือที่ไม่อาจบังคับได้ เช่น จำเลยรับคำบังคับที่บ้านจังหวัดกำแพงเพชร วันที่ 4 กรกฎาคม 2524 เข้าใจว่าต้องคอยรอพบเจ้าพนักงานมาติดต่อ และจำเลยต้องดูแลกิจการซ่อมรถ ครั้นจำเลยไปกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2524 เพื่อซื้ออะไหล่ได้ติดต่อที่ศาลแห่งจังหวัดกำแพงเพชรว่าถูกฟ้อง แต่ใกล้หมดเวลาทำการของศาลแล้ว ไม่สามารถติดต่อทนายความให้ยื่นคำขอพิจารณาใหม่ได้ทันในวันนั้น ดังนี้ ไม่ใช่กรณีมีพฤติการณ์นอกเหนือที่ไม่อาจบังคับได้ และแม้จะยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ในวันนั้นก็ล่วงพ้นเวลาตามมาตรา 208 แล้วเช่นกัน³²

ดังนั้น เมื่อพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้สิ้นสุดลงแล้ว คู่ความฝ่ายที่จะขอพิจารณาคดีใหม่ต้องยื่นคำขอต่อศาลภายใน 15 วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้สิ้นสุดลง³³

ง) ห้ามขอให้พิจารณาใหม่เมื่อพ้นกำหนด 6 เดือน นับแต่วันที่ยึดทรัพย์หรือมีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น

ระยะเวลา 6 เดือน นี้ต้องนับจากวันยึดทรัพย์หรือบังคับคดีอย่างอื่น เช่น อาศัยทรัพย์ หรือ จับกุมกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถ้ายังไม่มีกรยึดทรัพย์หรือบังคับคดีอย่างอื่น ๆ แล้ว ระยะเวลา 6 เดือนก็ยังไม่เริ่มนับ

มีปัญหาที่น่าพิจารณาคือ หากพฤติการณ์นอกเหนือที่ไม่อาจบังคับได้นั้น ทำให้การยื่นคำขอพิจารณาใหม่ล่าช้าเกินกว่า 6 เดือน นับแต่วันที่มีการยึดทรัพย์หรือบังคับคดีอย่างอื่น คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดจะยื่นคำขอพิจารณาใหม่ได้หรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1079/2513 วินิจฉัยว่า มาตรา 207 กำหนดระยะเวลาการใช้สิทธิขอพิจารณาใหม่ไว้เป็น 2 ระยะ ตามลำดับกัน กรณีแรกต้องยื่นคำขอต่อศาลภายใน 15 วันนับแต่ได้ส่ง

31 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2810/2524

32 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3844/2525

33 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2948/2526

คำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลย และหากศาลได้กำหนดวิธีการอย่างไรเพื่อส่งคำบังคับ โดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทนแล้วจะนับกำหนดระยะเวลาต่อเมื่อได้มีการปฏิบัติตามกำหนดนั้นแล้ว ในกรณีที่สอง หากมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ เป็นเหตุให้คู่ความฝ่ายนั้นไม่อาจยื่นคำขอพิจารณาใหม่ภายในกำหนดเวลาตามกรณีแรก คู่ความฝ่ายนั้นยังมีสิทธิยื่นคำขอพิจารณาใหม่ได้อีกภายใน 15 วันนับแต่วันที่พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้นั้นสิ้นสุดลง ส่วนความตอนท้ายของมาตรา 208 ที่ห้ามมิให้ยื่นคำขอเมื่อพ้นกำหนด 6 เดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์ หรือมีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยวิธีอื่นนั้นเป็นบทกำหนดเวลาว่า ถ้ามีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ทำให้การยื่นคำขอล่าช้าเกินกว่า 6 เดือน นับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์ หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความฝ่ายนั้นจะยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ไม่ได้ และกำหนดระยะเวลา 15 วันนับแต่วันที่พฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ จะต้องอยู่ในบังคับกำหนดเวลา 6 เดือน ตามความตอนท้ายของวรรคแรกแห่งบทบัญญัตินี้ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2433/2523 วินิจฉัยว่า ข้อความตอนท้ายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 208 วรรคแรก บัญญัติว่า “แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตามห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นว่านี้ เมื่อพ้นกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น” แสดงว่าจะต้องมีการส่งคำบังคับโดยชอบแล้ว จึงจะมีการยึดทรัพย์หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นได้ ฉะนั้นหากไม่มีการส่งคำบังคับโดยชอบ ย่อมขอพิจารณาใหม่เมื่อใดก็ได้ หาอยู่ในบังคับของมาตรา 208 วรรคแรกไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 244/2524 การยื่นคำขอพิจารณาใหม่ภายใน 6 เดือนนับแต่วันยึดทรัพย์นั้น ต้องปรากฏว่าได้ส่งคำบังคับโดยชอบแล้ว การส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องโดยใช้วิธีประกาศหนังสือพิมพ์ การแจ้งให้ปฏิบัติตามคำบังคับโดยใช้วิธีประกาศที่หน้าศาล โดยไม่ปรากฏเหตุที่ไม่สามารถส่งให้แก่จำเลย ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักงานศาลต้องไต่สวนคำขอพิจารณาใหม่ แม้จะขอมาเกิน 6 เดือนนับแต่วันยึดทรัพย์แล้วก็ตาม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 155/2527 วินิจฉัยว่า เจ้าพนักงานศาลไปส่งหมายเรียก สำเนาคำฟ้อง และคำบังคับให้จำเลย โดยไปส่งและปิดไว้ที่บ้านเลขที่ 155 แฟลต 33 เป็นการไปส่งที่บ้านคนละหลังกับบ้านจำเลยซึ่งอยู่เลขที่ 155 แฟลต 21 ย่อมถือไม่ได้ว่าส่งคำบังคับให้จำเลยโดยชอบ เมื่อไม่มีการส่งคำบังคับโดยชอบ จำเลยย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่เมื่อใดก็ได้ ไม่อยู่ในบังคับของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 208 แม้จำเลยมิได้ยกปัญหาว่าการส่งคำบังคับเป็นไปโดยไม่ชอบ ศาลฎีกาก็ยกขึ้นวินิจฉัยได้

การที่คู่ความซึ่งขาดนัดพิจารณาจะมีสิทธิยื่นคำขอพิจารณาใหม่ได้หรือไม่หากมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ ทำให้การยื่นคำขอพิจารณาใหม่ล่าช้าเกินกว่า 6 เดือน นับแต่วันที่ได้รับการยึดทรัพย์ หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น ออกเป็น 2 กรณี คือ

ก) ถ้ามีการส่งคำบังคับโดยชอบแล้ว แม้จะมีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ ก็ต้องยื่นคำขอพิจารณาใหม่ภายในกำหนดเวลา 6 เดือน นับแต่วันที่มีการยึดทรัพย์ หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น ทั้งนี้ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1079/2513 มิฉะนั้นแล้วจะไม่สอดคล้องกับ มาตรา 317 ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่จะต้องบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งได้พิพากษาหรือสั่งโดยจำเลยขาดนัดนั้น ห้ามมิให้เฉลี่ยเงินที่ได้มาจนกว่าระยะเวลาหกเดือนจะได้ล่วงพ้นไปแล้วนับแต่วันยึดทรัพย์หรืออายัดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา...”

ข) ถ้าการส่งคำบังคับเป็นไปโดยไม่ชอบ ก็จะไม่มีผลตามกฎหมาย และไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 208 วรรคแรก ดังนั้น คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาจะมีสิทธิยื่นคำขอพิจารณาใหม่ได้ แม้จะเกินกำหนดเวลา 6 เดือน นับแต่วันที่มีการยึดทรัพย์ หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่นแล้วก็ตาม ทั้งนี้ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2433/2523, 244/2524 และ 155/2527

3.2.2.2 การบรรยายคำขอให้พิจารณาใหม่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 208 วรรคสอง บัญญัติว่า “คำขอเช่นว่ามานี้ให้กล่าวโดยละเอียดชัดแจ้งซึ่งเหตุที่คู่ความได้ขาดนัดและข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาล และในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้า เหตุแห่งการล่าช้านั้นด้วย”

การขอพิจารณาใหม่ เป็นกระบวนการพิจารณาซึ่งคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดจะต้องร้องขอต่อศาลชั้นต้น และในคำขอพิจารณาใหม่นั้นต้องบรรยายโดยละเอียดชัดแจ้งซึ่งข้อความดังต่อไปนี้ คือ

ก) เหตุที่คู่ความขาดนัด

กล่าวคือ ต้องบรรยายถึงเหตุที่ตนมาศาลไม่ได้ว่าเพราะเหตุใด หรืออีกนัยหนึ่งต้องบรรยายว่า การขาดนัดของตนมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร

ข) ข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาล

คำขอให้พิจารณาใหม่จะต้องกล่าวถึงเหตุที่ขาดนัด และข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลอย่างละเอียดและชัดแจ้ง โดยเฉพาะข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาล จะต้องบรรยายอย่างละเอียดและชัดแจ้งว่า คำตัดสินชี้ขาดของศาลไม่ชอบด้วยเหตุผลหรือไม่ถูกต้องอย่างไร และแสดงเหตุผลให้ปรากฏด้วยว่าศาลอนุญาตให้พิจารณาใหม่แล้วฝ่ายตนจะชนะคดีได้อย่างไร ซึ่งเรื่องดังกล่าวเป็น

ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมิได้ยกขึ้นว่ากล่าวมาในศาลชั้นต้น ก็มีสิทธิยกขึ้นอ้างอิงในชั้นศาลอุทธรณ์หรือฎีกาได้³⁴

อนึ่ง ถ้าคำขอให้พิจารณาใหม่มิได้กล่าวคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลอย่างละเอียดชัดแจ้ง และศาลมีคำสั่งยกคำขอ คู่ความฝ่ายนั้นยังมีสิทธิยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่อีกได้โดยทำให้ถูกต้องไม่ถือเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 144³⁵ เพราะศาลยังมีได้วินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือประเด็นข้อใดแห่งคดีเลย และไม่ในคำขอให้พิจารณาใหม่ฉบับแรก จะไม่ได้กล่าวโดยละเอียดชัดแจ้งซึ่งข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาล จนศาลมีคำสั่งยกคำขอไปแล้ว คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดก็ยังมีสิทธิยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่อีก โดยบรรยายแต่ข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาล และขอให้ถือเหตุที่ได้ขาดนัดตามที่กล่าวในคำขอฉบับแรกเป็นส่วนประกอบของคำขอฉบับหลังได้ ไม่จำเป็นต้องบรรยายซ้ำอีก³⁶ อย่างไรก็ตามการยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ฉบับหลัง ๆ นี้จะต้องอยู่ภายใต้บังคับกำหนดเวลา ตามมาตรา 208³⁷

ตัวอย่างที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “คำขอพิจารณาใหม่มิได้กล่าวโดยละเอียดชัดแจ้งถึงเหตุที่ขาดนัดและขัดคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาล ตามมาตรา 208” เช่น คำขอพิจารณาใหม่ กล่าวว่าไม่ทราบการดำเนินคดีมาตั้งแต่ต้นและไม่มีโอกาสต่อสู้คดี ถ้ามีโอกาสดต่อสู้คดีแล้วอาจไม่ต้องรับผิดชอบ³⁸ ดังนี้หากคำขอพิจารณาใหม่บรรยายมาขาดไปเหตุใดเหตุหนึ่ง ถือว่าขัดต่อมาตรา 208 วรรคสอง ศาลมีอำนาจยกคำขอพิจารณาใหม่ได้โดยไม่ต้องไต่สวน³⁹

ตัวอย่างที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คำขอพิจารณาใหม่ได้กล่าวโดยละเอียดชัดแจ้งถึงเหตุที่ขาดนัดและข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาล ตามมาตรา 208 แล้ว เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 960/2511 คำขอพิจารณาใหม่กล่าวว่า จำเลยไม่ทราบว่าถูกฟ้องและศาลพิจารณาคดี เพราะจำเลย ไปกิจธุระที่ประเทศอินเดียเมื่อปีเศษจนบัดนี้ยังมีได้กลับประเทศไทย

34 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2150/2515 (ประชุมใหญ่) และ 925/2526

35 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1309/2494

36 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 604/2510

37 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 740/2523

38 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1238/2504

39 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 179/2508, 513/2509, 125/2511, 2365/2518 และ 2210/2525

ฟ้องโจทก์ไม่เป็นความจริงและไม่สุจริต ฉวยโอกาสขณะที่จำเลยไปต่างประเทศ จำเลยยื่นคำให้การ พร้อมด้วยคำขอ ข้อต่อสู้ของจำเลยควรชนะ เพราะเป็นเรื่องโจทก์จำเลยเข้าหุ้นส่วนกันยังไม่ได้เลิก โจทก์ไม่มีสิทธิฟ้องเรียกเงินค่าหุ้นคืนจากจำเลย บ้านที่โจทก์อ้างในฟ้องว่าเป็นของจำเลยนั้น เป็นบ้านของโจทก์และเป็นสำนักที่ทำการของห้างหุ้นส่วนในเรื่องนี้ คนที่ลงชื่อรับหมายเป็นพวกของโจทก์ ดังนี้ คำขอของจำเลยกล่าวอ้างถึงเหตุที่ขาดนัดมาศาลไม่ได้ และกล่าวคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาล คำขอให้พิจารณาใหม่ของจำเลยจึงถูกต้องตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1672/2512 คำขอพิจารณาใหม่ของจำเลยมีข้อความว่า ที่โจทก์ฟ้องกล่าวหาจำเลยค้างชำระค่าจ้างรับเหมาก่อสร้าง 2 งวด กับค่าก่อสร้างเพิ่มเติมนั้นไม่เป็นความจริง หากจำเลยได้เข้าต่อสู้คดีกับโจทก์ จำเลยมีทางชนะคดีโจทก์ได้อย่างแน่นอน แล้วต่อจากนั้นจำเลยก็ได้บรรยายมาในคำขอโดยละเอียดถึงสาเหตุที่จำเลยไม่จ่ายเงินค่าจ้างรับเหมาและค่าก่อสร้างเพิ่มเติมดังกล่าว เช่นนี้ถือว่าจำเลยได้คัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลโดยชัดแจ้งแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 224/2521 ศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีในคดีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ จำเลยขอให้พิจารณาใหม่ ข้ออ้างในคำร้องว่าจำเลยไม่รับรองเขตตามข้ออ้างในฟ้องเพราะโจทก์ชี้เหตุรุกรล้ำ คำพิพากษาให้โจทก์ชี้เขตได้ฝ่ายเดียวทำให้จำเลยเสียหาย ดังนี้ เป็นข้อคัดค้านคำพิพากษามาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 208 แล้ว

ค) เหตุแห่งการล่าช้า

ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ยื่นคำขอล่าช้ากล่าวคือ มิได้ยื่นคำขอต่อศาลภายใน 15 วันนับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งหรือเมื่อศาลได้กำหนดการอย่างไร ๆ เพื่อส่งคำบังคับโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือวิธีอื่นแทน ก็มิได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้น คู่ความฝ่ายที่ขอให้พิจารณาใหม่จะต้องกล่าวในคำขอโดยแสดงเหตุแห่งการล่าช้าอันเนื่องมาจากพฤติการณ์นอกเหนือที่ไม่อาจบังคับได้ เช่น คำขอของจำเลยกล่าวว่าเพราะโจทก์ส่งหมายเรียก หมายนัด ตลอดจนคำบังคับ ณ ที่ดินซึ่งไม่ใช่ภูมิลำเนาของจำเลย เป็นเหตุให้จำเลยไม่ทราบว่าถูกฟ้อง ไม่มีโอกาสต่อสู้คดีมาตั้งแต่ต้น⁴⁰ ในกรณีตรงกันข้าม หากผู้ยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่มิได้ยื่นคำขอล่าช้าแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องแสดงเหตุแห่งการล่าช้าแต่อย่างใด⁴¹

40 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1297/2510

41 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 230/2505

มาตรา 207 แก้ไขใหม่ เมื่อศาลพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาแพ็คเกจให้นำบทบัญญัติมาตรา 199 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และคู่ความฝ่ายนั้นอาจมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ ทั้งนี้ ให้นำบทบัญญัติมาตรา 199 ทรี มาตรา 199 จัตวา และมาตรา 199 เบญจ มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

มาตรา 199 จัตวา บัญญัติว่า คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้น ให้ยื่นต่อศาลภายในสิบห้าวัน นับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ แต่ถ้าศาลได้กำหนดการอย่างใด ๆ เพื่อส่งคำบังคับเช่นว่านี้โดยวิธีส่งหมายธรรมดา หรือโดยวิธีอื่นแทน จะต้องได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้นแล้ว ในกรณีที่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่สามารถยื่นคำขอภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ จำเลยนั้นอาจยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตามห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นว่านี้ เมื่อพ้นกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น

คำขอตามวรรคหนึ่งให้กล่าวโดยชัดแจ้งซึ่งเหตุที่จำเลยได้ขาดนัดยื่นคำให้การและข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลที่แสดงให้เห็นว่าหากศาลได้พิจารณาคดีนั้นใหม่ตนเองเป็นฝ่ายชนะ และในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้า ให้แสดงเหตุแห่งการที่ล่าช้านั้นด้วย

ข้อสังเกตในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับระยะเวลาและหลักเกณฑ์การขอพิจารณาคดีใหม่ในกรณีศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพ็คเกจ โดยนำเอาหลักเกณฑ์ในการยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพ็คเกจ โดยนำเอาหลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติไว้ในมาตรา 208 เดิมมาปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำให้เหมาะสม สำหรับกระบวนการพิจารณาในกรณีที่คู่ความขาดนัดพิจารณานั้น มาตรา 207 ก็ได้กำหนดให้นำมาตรา 199 จัตวา ไปบังคับโดยอนุโลม

3.2.3 หลักเกณฑ์การพิจารณาคำขอพิจารณาใหม่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 209 วรรคแรก บัญญัติว่า “การยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่นั้น ถ้าศาลเห็นว่าคำขอนั้นถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งสองมาตราก่อนนี้ และมีเหตุผลสมควรเชื่อว่าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดนั้นมาศาลไม่ได้ และในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้านั้น คู่ความที่ขาดนัดได้ยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนด...”

หลักเกณฑ์การพิจารณาคำขอพิจารณาใหม่ประกอบด้วยเงื่อนไข ดังต่อไปนี้คือ

3.2.3.1 คำขอพิจารณาใหม่นั้นถูกต้องตามมาตรา 207 และ 208

กล่าวคือ คำขอให้พิจารณาใหม่ไม่ต้องห้ามตาม มาตรา 207 และได้ยื่นต่อศาลภายใน กำหนดเวลาและเงื่อนไขดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 208

3.2.3.2 มีเหตุสมควรเชื่อว่าคู่ความฝ่ายที่ขาดนั้นมาศาลไม่ได้

เมื่อศาลได้รับคำขอให้พิจารณาใหม่ และได้พิจารณาแล้วเห็นว่า คำขอให้พิจารณาใหม่ไม่ ต้องห้ามตาม มาตรา 207 และได้ยื่นต่อศาลภายในกำหนดเวลาและเงื่อนไขตาม มาตรา 208 ศาล ต้องดำเนินการต่อไปตามมาตรา 21 (2) กล่าวคือ ต้องส่งสำเนาคำขอให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง และ สอบถามว่าจะคัดค้านคำขอนั้นประการใดหรือไม่ หากคู่ความฝ่ายนั้น ไม่คัดค้าน ศาลก็ชอบที่จะมีคำสั่งอนุญาตให้พิจารณาใหม่โดยไม่ต้องทำการไต่สวน แต่ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้าน ศาลก็ชอบที่จะทำการไต่สวนพยานทั้งสองฝ่ายแล้วมีคำสั่ง ไปตามรูปคดีจะส่งยกคำขอเสียโดยไม่ทำการไต่สวน ให้สิ้นกระแสความมิได้⁴² เว้นแต่จะปรากฏว่าคำขอนั้นขัดต่อบทบัญญัติแห่งมาตรา 207 และ 208

การไต่สวนคำขอพิจารณาใหม่ มาตรา 209 วรรคแรก บัญญัติให้ศาลไต่สวนพิจารณาเพียง เหตุเดียว คือ มีเหตุผลสมควรเชื่อว่าคู่ความฝ่ายที่ขาดนั้นมาศาล ไม่ได้หรือไม่เท่านั้น จึงไม่ชอบ ที่ศาลจะทำการไต่สวนต่อไปว่าคดีของคู่ความฝ่ายที่ขาดนั้นมีทางชนะคดีคู่ความ อีกฝ่ายหนึ่ง หรือไม่⁴³ สำหรับถ้อยคำที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลไต่สวนคำขอพิจารณาใหม่ว่า มีเหตุสมควรเชื่อว่า คู่ความฝ่ายที่ขาดนั้นมาศาล ไม่ได้ นั้น มีความหมายทำนองเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 205 วรรค สอง คือ ศาลเห็นว่า การขาดนั้นมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร

ดังนั้น เมื่อทางไต่สวนได้ความว่า การขาดนั้นมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร ศาลก็ชอบที่จะมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ แต่ถ้าไต่สวนได้ความว่า การขาดนั้นเป็นไปโดยจงใจ หรือไม่มีเหตุอันสมควร เป็นเหตุทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมมากกว่าที่ควร ต้องเสีย ค่าฤชาธรรมเนียมที่เพิ่มขึ้นนี้ให้ถือเป็นค่าธรรมเนียมอันไม่จำเป็นตามความหมายแห่ง มาตรา 166 ศาลจะต้องกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นเป็นผู้เสีย⁴⁴ ตัวอย่างเช่น จำเลยแพ้คดีมาแล้วมา

42 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1538/2506, 2287/2517 และ 3533/2526

43 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2246/2521 และ 3290/2525

44 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 209 วรรคสาม

ร้องขอให้พิจารณาใหม่ ทำให้โจทก์ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นขอให้พิจารณาใหม่ ได้แก่ ค่า
 ป่วยการพยาน ค่าอ้างเอกสาร ค่าธรรมเนียมในการส่งคำคู่ความหรือเอกสาร ฯลฯ หากศาลยกคำขอ
 พิจารณาใหม่ของจำเลย ค่าฤชาธรรมเนียมที่โจทก์ต้องเสียไปดังกล่าวนี้ ให้ถือเป็นค่าฤชาธรรมเนียม
 อันไม่จำเป็นตามความหมายของ มาตรา 166 ซึ่งศาลจะต้องสั่งให้จำเลยเป็นผู้เสียแทนโจทก์

ข้อสังเกต เหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 208 วรรคสอง บัญญัติให้คู่
 ความฝ่ายที่ขาดนัดต้องบรรยายคำขอพิจารณาใหม่อย่างละเอียดชัดแจ้งถึงข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาด
 ของศาลด้วย ก็เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า การพิจารณาใหม่จะมีประโยชน์ต่อคู่ความฝ่ายที่ขาดนัด
 เพราะถ้าไม่กล่าวคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลก็เท่ากับว่าคำตัดสินชี้ขาดของศาลถูกต้องแล้ว จึงไม่
 มีความจำเป็นที่จะทำการไต่สวนต่อไปว่า การขาดนัดนั้นเป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควรหรือ
 ไม่

แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 209 วรรคแรก กลับมิได้บัญญัติให้
 ศาลไต่สวนในประเด็นเรื่องข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาล ว่าคดีของคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดและแพ้
 คดีจะมีทางชนะคดีคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้หรือไม่ ทั้งนี้จะมีสาเหตุมาจากการที่ประมวลกฎหมาย
 วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคแรก บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวล
 กฎหมายนี้ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา และการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพัน
 คู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่งนับตั้งแต่วันที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่ง
 จนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรือดลเสีย ถ้าหากมี” ดังนั้น
 ตราบใดที่ยังมิได้มีการพิจารณาและพิพากษาใหม่ หากศาลได้ทำการไต่สวนในประเด็นเรื่องข้อคัด
 ค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลแล้วเห็นว่าคำพิพากษาที่ตัดสินให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดและแพ้คดีนั้นไม่
 ถูกต้อง ก็จะเป็นการก้าวล่วงเข้าไปวินิจฉัยคำพิพากษาในคดีเดิม ซึ่งยังมีได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือ
 แก้ไข ทั้งยังมีผลทำให้ศาลที่พิจารณาคดีใหม่ถูกผูกมัดที่จะต้องวินิจฉัยให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดชนะ
 คดี ดังเช่นที่ได้อนุญาตไว้ในชั้นไต่สวนคำขอให้พิจารณาใหม่⁴⁵

3.2.4 ผลแห่งการอนุญาตให้พิจารณาใหม่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 209 บัญญัติว่า

“การยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่นั้น ถ้าศาลเห็นว่าคำขอนั้นถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งสอง

⁴⁵ อุเทน ศิริสมรรถการ, “การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งเพราะเหตุขาดนัด,”

มาตราก่อนนี้ และมีเหตุผลควรเชื่อว่าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดนั้นมาศาลไม่ได้ และในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้าขึ้น คู่ความที่ขาดนัดได้ยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ และให้งดการบังคับคดีไว้และแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบด้วย คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยคู่ความขาดนัด และคำพิพากษาหรือคำสั่งอื่น ๆ ของศาลสูงในคดีเดียวกันนั้น และวิธีการบังคับคดีที่ได้ดำเนินไปแล้วนั้น ให้ถือว่าเป็นอันเพิกถอนไปในตัว แต่ถ้าเป็นการพ้นวิสัยที่จะให้คู่ความกลับคืนสู่ฐานะเดิมดังเช่นก่อนบังคับคดีได้ หรือเมื่อศาลเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะบังคับเช่นนั้นเพื่อประโยชน์แก่คู่ความหรือบุคคลภายนอก ให้ศาลมีอำนาจสั่งอย่างใด ๆ ตามที่เห็นสมควร

เมื่อได้อนุญาตตามคำขอให้พิจารณาใหม่ดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ให้ศาลพิจารณาคดีนั้นใหม่ตั้งแต่วันที่ขาดนัด ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้

ถ้าคู่ความฝ่ายหนึ่งขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณาโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควร เป็นเหตุให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมอันไม่จำเป็นตามความหมายแห่งมาตรา 166 และคู่ความฝ่ายนั้นต้องเป็นผู้เสีย”

3.2.4.1 ศาลสั่งงดการบังคับคดี และแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ

มีปัญหาที่น่าพิจารณาว่า คำขอพิจารณาใหม่ที่ยื่นต่อศาลตาม มาตรา 209 วรรคแรก ศาลจะต้องทำการไต่สวนก่อนแล้วจึงจะมีคำสั่งให้งดการบังคับคดีหรือไม่ เพียงใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 324/2503 วินิจฉัยว่า “ในกรณีคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 209 แม้จะอยู่ในระหว่างไต่สวนคำขอให้พิจารณาใหม่ ศาลยังไม่ทันมีคำสั่งอนุญาตให้พิจารณาใหม่ ศาลก็มี อำนาจสั่งให้งดการบังคับคดีเดิมนั้นก่อนได้”

3.2.4.2 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยคู่ความขาดนัด และคำพิพากษาหรือคำสั่งอื่น ๆ ของศาลสูงในคดีเดียวกันนั้น และวิธีการบังคับคดีที่ได้ดำเนินไปแล้วนั้นให้ถือว่าเป็นอันเพิกถอนไปในตัว

แยกพิจารณาดังนี้

ก) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล โดยคู่ความขาดนัด

หมายถึง คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นที่พิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดแพ้คดีในประเด็นที่พิพาท เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้พิจารณาใหม่ ก็ให้ถือว่าเป็นอันเพิกถอนไปในตัวโดยไม่ต้องมีคำสั่งให้เพิกถอนอีกส่วนหนึ่ง

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่า แม้ศาลจะอนุญาตให้พิจารณาใหม่ แต่กระบวนการพิจารณาเรื่องพยานหลักฐานที่ได้สืบมาก่อนหน้านี้ มิได้ถูกเพิกถอนแต่ประการใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 720/2504 วินิจฉัยว่า เดิมศาลชั้นต้นสั่งว่าจำเลยขาดนัดและให้สืบพยานโจทก์ไปฝ่ายเดียว แล้วพิพากษาให้จำเลยแพ้คดี ต่อมาศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำพิพากษาศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการพิจารณาต่อไปแล้วพิพากษาใหม่ในการพิจารณาใหม่แม้โจทก์จะขาดนัดพิจารณา ศาลก็มีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานของโจทก์ที่ได้เคยสืบไว้แต่เดิมนั้นได้ เพราะในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์มิได้สั่งยกเลิกกระบวนการพิจารณาเรื่องพยานหลักฐานที่สืบมาก่อนแล้ว

ข) คำพิพากษาหรือคำสั่งอื่น ๆ ของศาลสูงในคดีเดียวกัน

คดีที่ขาดนัดอาจมีการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นได้

กรณีที่มีการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาของศาลชั้นต้น เช่น โจทก์ฟ้องเรียกเงิน 600,000 บาท จำเลยขาดนัดพิจารณา ศาลพิพากษาให้โจทก์ได้รับชำระหนี้เพียง 40,000 บาท โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้โจทก์ได้รับชำระหนี้เต็มตามฟ้อง คือ 600,000 บาท จำเลยขอพิจารณาคดีใหม่ ศาลอนุญาต ต้องถือว่าคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ถูกเพิกถอนไปด้วย (แม้มีการฎีกาคำพิพากษาศาลฎีกาก็จะถูกเพิกถอนไปเช่นเดียวกัน)

กรณีที่มีการอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งของศาลชั้นต้น เช่น คำสั่งไม่รับคำคู่ความ ตามมาตรา 18 หรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้น ตามมาตรา 24 ที่อาจอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลชั้นต้นชี้ขาดตัดสินคดี ต้องถือว่าคำสั่งของศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา ถูกเพิกถอนไปด้วย

ค) การบังคับคดีที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

ในกรณีที่มีการยึดทรัพย์เพื่อขายทอดตลาด ต่อมาศาลอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ การยึดทรัพย์นั้นต้องถือว่าถูกเพิกถอนไปด้วย ซึ่งถ้ายังไม่มีการขายทอดตลาดที่ยึดมา ศาลอาจแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีคืนทรัพย์ที่ยึดให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีเดิม แต่ถ้าเป็นการพ้นวิสัยที่จะให้คู่ความกลับคืนสู่ฐานะเดิมตั้งเช่นก่อนการบังคับคดี เช่น ได้มีการขายทอดตลาดหลักทรัพย์ที่ได้ยึดไปแล้ว ผู้ซื้อจากการขายทอดตลาดโดยสุจริตย่อมได้ทรัพย์นั้นไป⁴⁶ ส่วนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดศาลอาจแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีคืนให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีเดิมไปก่อนก็

⁴⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1330 และ 1332

ได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่าควรเก็บเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดไว้ก่อน หรือรอคดีที่พิจารณาใหม่ต่อไป ศาลอาจสั่งการใด ๆ ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงประโยชน์ของคู่ความหรือบุคคลภายนอก เช่น มีการร้องขอกันส่วน ตามมาตรา 287 ศาลก็อาจแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรักษาเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดไว้ก่อนได้

ง) ศาลพิจารณาคดีใหม่ตั้งแต่เวลาที่ขาดนัด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 209 วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อได้อนุญาตตามคำขอให้พิจารณาใหม่ดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ให้ศาลพิจารณาคดีนั้นใหม่ตั้งแต่เวลาที่ขาดนัด ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้” คือ ศาลจะต้องย้อนไปดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีใหม่ตั้งแต่วันสืบพยาน โดยแจ้งวันสืบพยานให้คู่ความทุกฝ่ายทราบ สำหรับกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินไปก่อนหน้าที่จะมีการขาดนัด ก็ยังคงใช้ได้ย่อมได้ถูกเพิกถอนไปด้วย แต่ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งอนุญาตให้พิจารณาใหม่ ทางปฏิบัติศาลชั้นต้นจะยังไม่นัดสืบพยานแต่จะรอฟังคำวินิจฉัยของศาลสูงเสียก่อนว่าจะอนุญาตให้พิจารณาใหม่หรือไม่ ถ้าคำสั่งของศาลสูงเป็นที่เด็ดขาดแล้วว่าอนุญาตให้พิจารณาใหม่ ศาลชั้นต้นจึงจะนัดสืบพยานต่อไป⁴⁷

ในกรณีที่คู่ความขาดนัดพิจารณาและขอให้พิจารณาใหม่เป็นคู่ความซึ่งขาดนัดยื่นคำให้การด้วย คู่ความฝ่ายนั้นก็ชอบที่จะถือเอาประโยชน์ ตามมาตรา 199 วรรคแรก คือ ขออนุญาตยื่นคำให้การ โดยแจ้งให้ศาลทราบถึงเหตุที่ตนมิได้ยื่นคำให้การ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า การขาดนัดยื่นคำให้การมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควรประการอื่นก็อาจอนุญาตให้ยื่นคำให้การได้แล้ว กระบวนการพิจารณาที่ให้ถือเป็นอันเพิกถอนไปในตัวก็มี คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล โดยคู่ความขาดนัด คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลสูงในคดีเดียวกันนั้น และวิธีการบังคับคดีที่ได้ดำเนินการไปแล้วเท่านั้น หากได้เพิกถอนกระบวนการพิจารณา เช่น โจทก์ได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้โดยชอบด้วยกฎหมายแล้วไม่ เมื่อศาลชั้นต้นอนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การใหม่ได้ การพิจารณาจึงย้อนกลับไปถึงขณะเมื่อเริ่มต้นสืบพยาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 199 เมื่อบัญชีระบุพยานเดิมมิได้ถูกเพิกถอน โจทก์จึงมีสิทธิขอระบุพยานเพิ่มเติม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 วรรคสอง⁴⁸

⁴⁷ ประพนธ์ ศาตะมาน, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, 2517), หน้า 363.

⁴⁸ อุเทน ศิริสมรรถการ, “การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งเพราะเหตุขาดนัด,” หน้า 148.

มาตรา 199 เบญจ⁴⁹ บัญญัติว่า เมื่อศาลได้รับคำขอให้พิจารณาคดีใหม่แล้ว หากเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งให้งดการบังคับคดีไว้ก่อนก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้ศาลแจ้งคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ

ในการพิจารณาคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ ถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าการขาดนัดยื่นคำให้การนั้นมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร และศาลเห็นว่าเหตุผลที่อ้างมาในคอบนนั้นผู้ขออาจมีทางชนะคดีได้ ทั้งในกรณีที่ยื่นคำขอล่าชำนั้้นผู้ขอได้ยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ ในกรณีเช่นนี้ ถ้ามีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพคคิต ให้ศาลแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีทราบด้วย

เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตตามคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามวรรคสอง คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและคำพิพากษาหรือคำสั่งอื่น ๆ ของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาในคดีเดียวกันนั้น และวิธีการบังคับคดีที่ได้ดำเนินไปแล้ว ให้ถือว่าเป็นอันเพิกถอนไปในตัว และให้ศาลแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ แต่ถ้าเป็นการพ้นวิสัยที่จะให้คู่ความกลับคืนสู่ฐานะเดิมดังเช่นก่อนบังคับคดีได้ หรือเมื่อศาลเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะบังคับเช่นนั้น เพื่อประโยชน์แก่คู่ความหรือบุคคลภายนอกให้ศาลมีอำนาจสั่งอย่างใด ๆ ตามที่เห็นสมควร แล้วให้ศาลพิจารณาคดีนั้นใหม่ตั้งแต่วันที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ โดยให้จำเลยยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาที่ศาลเห็นสมควร

คำสั่งศาลที่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ให้เป็นที่สุด แต่ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

ถ้าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การโดยจงใจหรือไม่เหตุอันสมควรเป็นเหตุให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมมากกว่าที่ควรจะต้องเสีย ค่าฤชาธรรมเนียมที่เพิ่มขึ้นนั้นให้ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียมอันไม่จำเป็นตามความหมายแห่งมาตรา 166

เหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การพิจารณาใหม่ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพคคิต โดยนำเอาหลักเกณฑ์การขอพิจารณาใหม่ตาม

⁴⁹ มาตรา 207 เมื่อศาลพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาแพคคิตให้นำบทบัญญัติมาตรา 199 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และคู่ความฝ่ายนั้นอาจมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ ทั้งนี้ให้นำบทบัญญัติมาตรา 199 ตริ มาตรา 199 จัตวา และมาตรา 199 เบญจ มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

มาตรา 209 เดิม มาปรับปรุงถ้อยคำให้เหมาะสม และได้กำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมให้คำสั่งอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่หรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด เพื่อให้กระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับคำขอให้พิจารณาคดีใหม่เป็นไปโดยรวมเร็วยิ่งขึ้น สำหรับกระบวนการพิจารณาในกรณีคู่ความขาดนัดพิจารณานั้น มาตรา 207 ก็ได้กำหนดให้นำมาตรา 199 เบญจ ไปบังคับโดยอนุโลม